

Giczey Samu ügyvéd, mint a felosztott magyar kereskedelmi társaság... utoljára szólítja fel a jogosítottakat...

(A pesti homöopathia orvosok.) kiket 1847 óta az időviszonyok egymástól távol tartottak...

(Megtalált holttest.) Nehány hónappal ezelőtt, a vácuaton épülő egyik ház faláról egy lezuhant kő agyonütött egy napszámost...

(A gyűjtők királya) Egy joghallgató Egerben, a „Mátrá"-ra 120 előfizetőt gyűjtött...

(Zidóra dalából.) Kolozsavart, az ottani növényzet javára egy fizeték sájtó alá rendeznek...

(Hauer Miska hegedűművész) hazánkfiát, legutóbbi európai körúta alkalmával, Olaszországban Viktor Emánuel a „György-rend"-del díszítette föl.

(Korcsmai verekedés.) P. Szoláthon, a garázda fiatalság, ünnepe másnapján, véres verekedésben adott bárdolatlanágáról szegénybizonyítványt...

(Elszabadult vágómarha.) A nagyváradi mészárosok gondatlansága miatt az ottani vágóhidról egy tehén elszabadulván, nagy botrányt okozott...

(Adakozások.) A Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez mult héten beküldetett:

1) A szatmármegyei Jánosi helység leégett temploma felépítésére: Kassáról többen Csorba Irén által 9 ft. 60 kr.

2) A biharmegyei Széplak és Kisháza fiókegyházak magyar iskolája fölsegítésére: Kassáról többen Csorba Irén által 19 ft. 20 kr.

(A fentebbi két összeghez járultak: Bárczay Odón 2 ft., Bárczay Dániel 1 ft., Czifó Dániel 1 ft., Glós Ernőné 1 ft.,

Török Zsuzsanna 1 ft., Juhász Mihály 1 ft., Bárczay József 2 ft., N. N. 50 kr., Spielmann József 1 ft., Dendely Károly 50 kr., Koch L. 1 ft., Egy valaki 30 kr., Bárczay Albert 2 ft., Meskó Sándor 1 ft., Ferenczy József 1 ft., Bakos János 1 ft., Bosnyák György 20 kr., Komjáthy Lőrincz 40 kr., Hammerberg László 1 ft., M. Tschida 1 ft., Sugár Jakab 1 ft., Rothmann Manó 40 kr., Burger Jakab 50 kr., Frölich Károly 2 ft., Elicser Károly 1 ft., Selmezy Géza 1 ft., Hajdu Dániel 1 ft., Csorba Károly 2 ft. Összesen 28 ft., 80 kr. Gyűjtő Csorba Irén Kassán)

Nemzeti színház.

Péntek, apr. 10. „Borgia Lucretia“ opera 3 felv. Donizetti. Láng Paulina és Bodorfi Henrik szerződött tagok először léptek föl, és kedvezőleg fogadtattak.

Szombat, apr. 11. „A szerelmes ördög.“ Ballet 5 felv. Couqui k. a., a vendég táncművész (kiról a minap, haragunk nagy voltában, azt irtuk, hogy énekelt,) e föllépése által újabb vonzerőt és művészi báj tanusított. A ház egészen megtelt s a tapsnak vége hossza nem volt.

Vasárnap, apr. 12. „Liliomfi“, népszimű 3 felv. Szigligetivel. Sokkal jobban mulattunk, mint ha a „Kátyavetőnőt“ adták volna, a mely közbejött akadályok miatt elmaradt.

Hétfő, apr. 13. „A szerelmes ördög.“ Ballet 5 felvonásban.

Kedd, apr. 14. „Az utolsó levél“ Vigj. 3 felv. Szerda, apr. 15. „Gizella.“ Ballet 2 felv. Csütörtök, apr. 16. „A kunok“ Opera 4 felv. Rabatinszky Mari, új szerződött tag föllépteül.

Budai népszínház.

Apr. 10. „Gyertyatartó“ és „Fél az örömtől.“ 1 felvonásos francia vígjátékok. Mindkettőben B. Apraxin Julia szerepelt. Az előadás jövedelme a Lisznyai árvák javára a balaton-füredi színház építésére volt szánva.

Apr. 11. „Daphnis és Chloe“ és „A dajka.“ 1 felvonásos operettek. Az elsőben a pástort Rudan Józsa k. a. adta. Tiszta szép hangja, kivált a mélyebb helyeken, kedves benyomású; csupán játéka ajánlunk nagyobb hajlékonyságot.

Apr. 12. „Dunanan apó és fia utazása.“ Operette 3 felv. Offenbachtól.

Apr. 13. „A vén bakancsos és fia huszár.“ Népszimű 3 felvonásban. Szigetivel. Felvonás közben Petropolis a kauscsuk ember lépett föl.

Apr. 14. „Stern Izsák.“ Enekes vigj. 3 felv. Petropolis mutatványaival

Apr. 15. „Dunanan apó és fia utazása.“ Ezuttal 32-edszer, teli ház előtt.

Apr. 16. „Robin orvos.“ Vígjáték.

Szerkesztői mondanivaló.

6547. H. M. Vásmárhely. F. I. A névsore tévedésből történetelt. A könyvsomag ont illoti s azon könyvek tartalmazzák, melyeket ön általunk kivánt s mi az illető helyen megrendeltünk. Fogadjja szívesen.

6548. Hamburg. F. A. Igen kár, hogy Budeker ur csak a kanizsa-pesti vasutvonalat ismeri hanczán dunántúli szép részről saját tapasztalása után, s így az egész világ kezén forgó híres utazási kézikönyvének legújabb kiadása ismét hiányos lesz a rólunk szóló adatokban. Az igen elismerésre méltó, hogy ön figyelemzetése folytán most a szerző késznek nyilatkozik, a hiányokat pótolni. Örömmel olvastuk a velünk is közölt sorokat. A mennyire töltünk te-lik, szívesen segítjük elő szándékait. B. Füredet illetőleg legzélszerűbb volna, magához a fürdő igazgatóságához fordulni, mely saját érdekében bizonyosan sietni fog a kívánt adatokat önnek közölni, hogy Budekernek minden európai turista kezén megforduló uti katalanzában megjelenjenek. Egyszerű statisztikai és ethnographiai adatokra van szükség, melyeket az eredeti forrásból merítheti leg-hívebben.

6549. F. T. — G. K. J. Örömmel olvastuk a folytatást is. Döcögőnek ugyan a rimek, de hisz ilyenkor „inter pocula“ nem is rime néz az ember, hanem a szívre s jó indulatra. Tartsa meg az ég sokáig e vígadani tudó jó kedvet!

6550. H. Nanas, P. L. A mint látja ön, elég gyorsak voltunk. A többi következni fog.

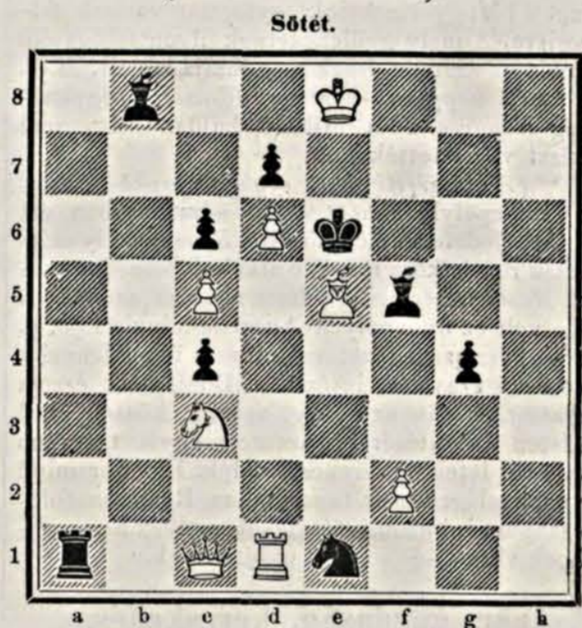
6551. Lőcsé. T. J. Sok a baj. V. urról nem tudja senki, hol tartózkodik; a neki szánt levél itt lesz tán meg 3 hónap múlva is. J. urat félve nem láttuk, tehát nem szólottunk vele a vállalatról. Magunk nem érünk rá. „Kis hivataloska nincs.“ Kilitás sincs rá. Jobb onnan nem mozdulni.

6552. Kasperek halála. A tárgy eléggé érdemes volna egy vig költői elbeszélése, annyival inkább, mert történelmi háttérrel bír, de nem oly sértő pongyolaságban és szűkségtelen szélességben, mint ön bemutatja. Ez nem költői nyelv és előadás, hanem egyszerű utcai beszélgetés.

6553. Ungvár. T. F. A töredéket élvezettel olvastuk s teljesen méltányoljuk a sikerült fordítást, s a nehézségeket, melyeket le kellett küzdeni. Miután azonban lapunk ilyenmő fordítási töredékeket nem közöl, átadtuk a művet egy másik vállalatnak, melynek irányával ilyenmő közlemények inkább megérnek. Nemokára innen várhatja ön egy példány átküldését. „Don Carlos“-t tudunkra Kelmény fordítá magyarrá, de e fordításra már nem emlékszünk. Ugy hisszük, hogy egy másik nagyon kellemes. Mult évben kiadunk nagyon kereset vállalkozót épen e munkára, talán most is keresi. Megkérdezzük, s tudtára adjuk önnek.

SAKKJÁTÉK.

173-ik számú feladvány. — Bankos Károlytól (Kun-Szent-Miklóson).

Világos indul, s 3-ik lépésre matot mond.

A 168-dik számú feladvány megfejtése. (Novotnytól.)

Világos. Sötét. Hc7-a8 f7-e6: Ha8-b6 e6-d5 He2-e1+ Kd3-e3 Hb6-d5:+

Helyesen fejtették meg. Vespériben: Fulóp József. — Vácson: Niezky Pál. — Kun-Szent-Miklóson: Bankos K. Kis-Kürtösön: Csemiczky Károly — Parabutyban: Rothfeld József. — Egerben: Tilkovszky F.

Rövid értesítés. Többek kiváratása sakkjeleink magyarázatát ismételve ide igtatjuk. K = Király (König). 0-0-0 = Elsáncolás a V = Vezér (Dame). Vezérszárnyra. B = Bástya (Thurm). = Utés. F = Fűzár (Lauffer). = Sakk. H = Huszár (Springer). + = Kettős sakk. 0-0 = Elsáncolás (Rochade) a Királyszárnyra. + = Utés sakk. + = Mat.

(A Vasárnapi Ujság régebb példányai.) Eladó: 1855., 1856., 1857., 1858. és 1859. évi folyamok, mind hiány nélküli példányok, vászonarokba kötve. Összesen 30 fért. A példányok a vevő költésére küldetnek el. Bővebb értesítést ad Szalay Frigyes Kis-Kürtösön.

Sajtóhiba-igazítás. A Vasárnapi Ujságban megjelent, „A fogoly lenyelt“ című költeményben egy értelemzavaró sajtóhiba van. — A 8-ik strophában ugyanis ez áll: Küldje rátkot Isten átkokképen... Ezt így kérjük kiigazítani: A könyrt stb.

TARTALOM.

Sztrókay Elek (arczkép). — Szegény Aniko. Kulifay Ede. — Tudós vita az érseki palotában. Bocskai Papp S. — Újabb adatok a föld tengelyforgására. Dr. S. J. — Gróf Schönborn (hajdan Rákóczy) kastélya (képpel). Lehoeczy Tivadár. — Arany J. lakása N.-Kürtösön. — Falusi képek Erdélyből. J. Sándor István. — A nagy-igmándi keserű-víz. — Egyveleg. — Tárház: Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Közintézetek, egyletek. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Nemzeti színházi napló. — Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Feloldó szerkesztő Pakh Albert (lak. magyar-utca 1. sz. a.)

HETI NAPTÁR.

Table with columns for dates (Hó-és hetinap), Catholic and Protestant calendars (Katholikus és Protestáns naptár), Greek-Roman calendar (Görög-orosz naptár), Israelite calendar (Izraeliták naptára), and a central calendar (Nap- Hold-). Rows list dates from April 19 to 25 with corresponding events and feast days.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomtatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4-ik szám alatt Pesten 1863.

Pest, aprilis 26-án 1863.

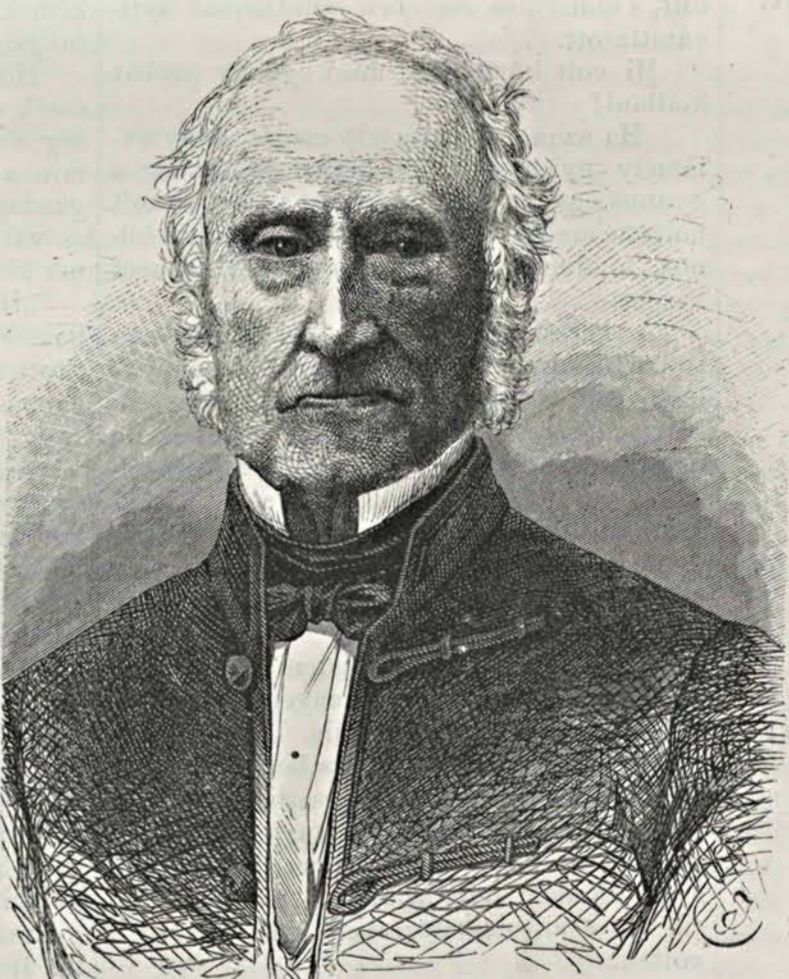
Előfizetési feltételek 1863-ik évre:

Table showing subscription rates for 'Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok' and 'Csupán Vasárnapi Ujság' for the years 1863-1864 and 1864-1865, with rates for full and half years.

Hartleben K. Adolf.

A 85 éves aggyastyán, kinek itt arczképét adjuk, egyike volt a legérdekesebb egyéniségeknek: szilárd hiteli könyvkiadó, fáradszónos tevékenységével, élete utolsó órájáig; hű rokon; nemes szívű emberbarát; derék üzletember, kibén szigor, becsületesség, igazságérzet különböztették meg a vállalkozó szellemet. Ki e tisztos, magas alakot látta, barátságos mosolyával, szellemes arccsal, hóhéfer fürtével; lehetlen volt iránta rokonszenvet nem éreznie. Egy nagy tapasztalású férfit látott maga előtt, kinek pusztá megjelenése már benyomást tett a szemlélő kedélyére. Szerencsés emlékező tehetsége, mely soha el nem hagyta; virágzó egészsége, melyet bánat vagy aggság meg nem tört; vidám szelleme, tréfás, olykor éles megjegyzései; klasszikus idézetekkel fűszerezett beszéde; ifju kedélye: érdekes, szeretetreméltó egyéniséget tüntettek fel benne. „Hartleben papá“ mint a lipcseiek őt nevezék, valóban egyike volt azon alakoknak, kik tisztelgetémetek anélkül, hogy a társaság örömeit és élvezet maguktól elutasítanak; sőt épen a mérséklet által, melylyel azokat fogadják és élvezik, őrzik meg méltóságukat, melylyel kiváló szellemeket a közönség felruházni szokta.

Hartleben Konrad Adolf szül. 1778 aug. 26. Mainzban, hol atya hivatalnok volt. Katonai pályára szánva, 1793-ban mint kadét lépett be egyik mainzi ezredbe, midőn a város a francia ifju köztársaság hőseitől keményen fenyegetve volt. Miután a fellegrv a francziák kezébe került, ezek a választó-fejedelmi méltóságot el-törölték és a választó-püspökség az „egy és osztatlan“ francia köztársaságba kelezetett. Ez események folytán, Hartleben 1795-ben atyjával együtt Bécsbe menekült, hol a jogi tudományokra adta magát, 1797-ben a bécsi egyetemi dandárba lépett be s a Würtembergi hg által, a ki tábornag vala, tisztí rangra emeltetett. Elhagyta azon-

HARTLEBEN K. ADOLF.

álló „Hartleben K. A. firmát, mely az országban tul terjedő jó hírnevet vívott ki magának. Az írakkal könnyen és örömet ismerkedve, a fáradszónos kiadó, nem egy geniet, nem egy talentomot vezetett a nyilvánosság elé, maradáno érdemet szerevez igy két nemzet irodalmában. Az általa kiadott nagyobb és nevezetesebb művek: „Az ozman birodalom

története“ 10 kötetben; „Az ozman költészet története“ 4 kötetben; „A mongolok története Oroszországban“ báró Hammer-Purgstall tollából; továbbá Meynert „Ausztria története“, Galetti egyetemes világrajza“ dr. Vallas Antal s később dr. Falk Miksa magyar átdolgozásai stb.

A hazai irodalom fejlődésére, Hartleben miat kiadó, általában termékenyítőleg hatott. Kezdő írók, alig feltűnt lángelmék, kik azóta a nemzet büszkeségei lőnek, ugy szólván általa vezetettek be a magyar olvasó-közönség elé. Eit-vös, Jókai, Kemény, Petöfi, Szalay, Pálffy első művei: „A házasulók“ (vígjáték); „Hétköznapiok“ (regény); „Gyulai Pál“ (regény); „A hóhér kötele“ (regény); „Fridrik és Katt (beszély); „Magyar millionaire“ (regény) az ő kiadásában jelentek meg. Itt látott napvilágot a „A falu jegyzője“ „Magyarország 1514-ben“ — a magyar irodalom megannyi gyöngyei. Csokonai összes művei itt jelentek meg először gondosan összeállítva, számos kiadatlanokkal bővítve. „A nemzeti könyvtár“ „A történeti könyvtár“ A francia forradalom története“ Bajza „Világtörténete“ Jászay „A magyar nemzet napjai a mohácsi vész után.“ A Kisfaludy társaság, „Külföldi regénytára.“ Nagy Ignác „Szimmutára“, Jósika néhány regénye a forradalom után, „Uj külföldi regénytár“, „Nemzeti encyclopaedia“, „Magyar Atlasz“ Márton Józseftől; Semere Pál és Kőlcsey Ferencz „Muzariona“, Pölya „Az állatország természet-történeti képtermé“, „Kármán és M... grófné levelei“ Handk „Természettudomány“ stb. és legújabb-

ban az „Olvasó-tár“ (legújabb külföldi regények) Hartleben könyvkiadásában jelentek meg. Fáradszónos munkássága nem maradt elismerés nélkül; a művészet és tudomány arany érmével díszített fel egyik kiadásáért (Az osztrák birodalom panorámája); Galetti „Egyetemes világrajzáért“ Ó Felsőgé-

től gyémánt-gyűrűt nyert; s azon fáradozó-sokért, melyeket a „sz.-István-társulat“ kiadásai körül tanusított, Magyarország hercegeg-prímása nagy ezüst keresztel tisztelet meg.

Az ősz férfit sok családi szerencsétlenség érte; mindazok, a kiket szeretett, korán szállottak a sirba, egyedül hagyva őt egy hosszú élet viszontagságainak. Szeretete a „kerepesi temetőben“ feküsznek s ha a megboldogult ohajtja, hogy az ő porai itt nyugodjanak; elmondhatjuk róla, hogy őt valóban és egyedül a szeretet csatolta ehhez a földhöz, mely nem szülőföldje bár, de örömei és munkásságának tanuja vala. S munkásság, ez éberség a bámulattal volt határos; élete végperceig minden ügyét maga intézte; a halál igazságtalan íróasztala mellől szőlította el s ő ment oly vidám és nyugodt lélekkel, mintha életéből, a megújuló természet számára, egy friss kiadást kellett volna rendeznie. Meggyónt, egy pohár vizet kért és elszenderült — örökre! Sz.

Sárközi népdalok.

I.

Gyászba borult az egész Balaton, — Harcol az angol a híres vasuton, Szüzezer ágyú áll a harc mezején — Kedves barátom nem is busulok én.

Nem hiszed, hogy katoná vagyok én? Majd elhiszed, ha masirozok én, ... Kék áttila szorítja mellemet, Rezes eskák nyomja a fejemet!

Este — este, este akar lenni Ez a kis lány haza akar menni, Haza menne, de nincs kísérfője, Mert elhagyta kedves szeretője ...

II.

Tele van a csipkebokor virággal, — Tele vagyon Szakmár sok szép leánnyal ... Párosával szakitom a virágot — Hiv szeretőt, hiv szeretőt egyet alig találók!

III.

Esik eső, majd sár lesz az uton, Barna kis lány ruhát mos a kuton, — Sirva mondja az édes anyjának: Elviszik a rózsám katonának! — Szomszéd asszony tilol a kis kertbe, Fül-fől tekint a magas egrekre, — Jaj Istenem, előlöm magamat: Elviszik a fiam katonának! —

IV.

A szakmári utcán foly a víz, Ne menj arra rózsám, mert elvisz, Elviszi az irhás subidat — Kivel takarod be babádat? A szakmári utcán foly a víz, Ne menj arra rózsám, mert elvisz, Elviszi a csárdás kalapod, Kivel mondasz rózsám jó napot? —

V.

Által mennék a Kigyóson — nincs ladik, — Mondja kend meg: kedves rózsám hol lakik? — Ottan lakik a rozsmaring utcába, Piros rózsá nyílik az ablakába! — Nem messze van kis angyalom tanyája, Ide látszik annak az almájára, — Bús gerlicze szokott rajta hálalni, — Kis angyalom, hogy kell töled megválni?!

VI.

Felszántom a kalocsai nagy-utcát, Vetek bele piros pünkösdi rúzsát, — A két szélen felér rózsá nyildogál, Középebe barna kis lány sirdogál. — De magas az öreg templom teteje, Rígó madár fészket rakott föléje, — Éjjel nappal az a madár szólása: „Minden finak jó a maga hazája! —

VIII.

Közi Telepi Gyula.

A kinpad alkalmazása, különösen boszorkányperekben.

Már a régi időkben szokásban volt rosz-hírű egyéneket az istenítélet helyett a kinpadnak alávetni, s ez lassankint a 16. századig valóságos tudományává fejlődött, a kinvallatás tudományává, rendszeresítve, minden kigondolható fortélylyal ellátva; ugy-jó már csak emiatt sincs okunk a „regi jó idöket“ visszaahajtani.

Az embertelenség és vadságnak ily nyomai, Istennek hála, a művelődés előhaladásával elenyésztek; ahol pedig azok az újabb idöökig fennmaradtak, mint a volt-nápolyi királyságban is, a legborzasztóbb itélőszékek válták fel őket.

A mostani nemzedék jogainak öntudatában, emberies törvényei- s alkotmányos kormányának élvezetében alig bir oly idöket csak képzelni is, a milyenekre ezennel egy visszapillantást szándékozunk vetni.

Midön a germánok közt még a pogány vallás uralkodott, az *ordaliák* — később istenítéletek — voltak szokásban, ha valamely vádlott a neki tulajdonított vétek alól magát kitisztáznai akarta; s erre különösen a *tíz* és *vizpróba*k használtak. A vádlottnak rendszeren valamely izzó vasat kellett pusztá kézzel hordoznia, vagy izzó érczek, tüzesített ekevasak, paizsok vagy égő farakásokon keresztülmennie. Ha bőre sértetlen maradt, — s erre bizonyos titkos szereket szoktak használni — ártatlan volt.

A vizpróbánál a vádlottnak egy forró vízzel megtöltött üstből meztelen karral valamely gyűrűt vagy követ kellett kivenni, vagy bizonyos ideig karját a vízben tartani. Erre karja bekötötzetelt, s ha bizonyos idő múlva hólyagok vagy sebek támadtak rajta — bűnösnek nyilvánították.

A vizpróba más alakban is fordult elő. A vádlott t. i. meztelenen hideg vízbe dobott, s elmerülés esetében ártatlannak nyilvánították.

Mi volt könnyebb, mint egy ily próbát kiállni!

Ha azon eset adta elő magát, hogy valamely gyilkost kellett felfedezni, akkor a gyanus egyéneknek egyenkint a meggyilkolt holteste mellett kelle elmenni, és az volt a bűnös, a kinek közeledésekor a seb vérzeni kezdett.

A kereszténység behozatala után sem tudta az egyház e meggyökerezett néphitet leküzdeni, s megtartotta a pogány szokásokat, habár keresztényi forma alatt. Behozta ugyanis a *keresztpróbát*, melynél minkét félnek — vádló és vádlottnak — felemelt kezekkel mozdulatlanul kellett egy keresztben állaniok; s az volt a bűnös, a ki legelőször megmozdult, vagy karjait leereszté, vagy épen földre zuhant.

Egy másik vallásos istenítélet volt a *szent fátal* a megszentelt kenyérből, melyet a vádlottnak meg kelle ennie. Ha azt könnyen és gyorsan megrágni s lenyelni tudta, — ártatlan volt, ellenkező esetben bűnös.

A különböző nemzetek, tartományok és városok büntető törvényei hihetetlen szigorúak s a különféle halálnevekben, a karóbahuzásban s az olajbafőzésben igen bőkezűek voltak.

Ama szigorú büntető törvényekhez, melyeket Bambergi György püspök 1567, és V. Károly császár a régensburgi birodalmi gyűlésen 1532-ben kiadott, — még a kinpad is járult; és midön a 15. század vége felé kezdődött boszorkányperek Németországban foganatba vétettek, a kinvallatás egész művészeté meg volt már állapítva.

VIII. Inceze pápa 1484. sept. 5-ki bullája által lett az új aera bevezetve; s e szomorú

okiratnak néhány főhelyeivel akarjuk itt az olvasót megismertetni:

„Legújabb idöben nagy szomorúságunkra tudomásunkra jött, hogy Németország né-mely részeiben, mindkét nembeli személyek saját lelkök üdvét elfeledve, a kath. vallástól elpártoltak, s varázslásaikkal s bűbájolásukkal a gyümölcsöt, gabonát, férfiakat, asszonyokat, mindenféle állatokat, továbbá a mezöket és erdöket és a földnek egyéb termékeit megrontják, s az embereket és állatokat csapásokkal, szenvedésekkel árasztják el.“ — S a bulla folyamában három boszorkánymesternek, kik egyszersmind a theologia tanárai voltak, utasításul adatik, „mindenféle egyéneknek, nem tekintve rang és méltóságra, az inquisitív fogamatba venni, s azon egyéneket, kik a fentebb elszámolt dolgokban bűnösöknek találtnak, befogatni, s jószág és fejvesztéssel megbüntetni.“

E három urnak, — kik mint igazi németek, még az örültséget is rendszeresen akarták gyakorolni, — nem volt sürgösb teendője, mint a boszorkányok felismerése s megbüntetése végett bizonyos tankönyvet szerkesztetni. S ez egy vakbuzgó, bírtok-, kéj- és mézszárlás-vágyban örvöngő embernek dühében íratva „*Malleus maleficarum*“ czim alatt, a theologiai testület jóváhagyása mellett 1489-ben Kölnben csakugyan meg is jelent.

Ezzel ellátva, az inquisitorok hozzá kezdtek munkájukhoz, s egyikök még ugyanazon évben 49-ig vitte fel a kivégzettek számát.

A dolog lassankint mindig virágzóbb s nyereségesebb lett, miután Németországnak legtöbb világi és egyházi fejei a boszorkánypereknek meg lettek nyerve. Az inquisitorok és jogászok igen jól érezték magukat mellette, mert a meggyilkoltaknak javai rendszeren lefoglaltattak, s ugy osztattak el, hogy a földes ur az oroslánrészt, azaz a $\frac{2}{3}$ részt nyerte, az utolsó harmadrész pedig a bírák, papok, kémek, feladók, hóhéroké lett, természetesen rangszerinti díjazásban.

Hogy valaki boszorkányság gyanujába essék, elég volt a nagyság ugy, mint a kicsiség; a szépség, mint a rúttság; az erényes ugy, mint a gyalázatos élet; a szegénység mint a gazdagság; egy tekintet, egy mozdulat, szóval minden. De leginkább a gazdagok voltak kitéve a boszorkányság vádjának.

„Ha valahol ragadós betegség ütött ki, a boszorkányok okozták; ha marhavész pusztított, a gonoszok hozták; ha a takarmány- és gabonatermesz rosz volt, ha jég esett, ha tűz-vagy vízveszély volt; ha egy tehén rosz tejet adott; ha egy sertés megdöglött; ha egy asszony magtalan volt, vagy nyomorékkot szült; ha valami elveszett; ha valahol lopás történt — boszorkányság, csupa boszorkányság. Ha valakinél egy csont, egy béka vagy gyík találtott, vagy haj, fagygyu és nem közönséges füvek voltak kezében: bizonyosan boszorkány. Ha egy leány erkölestelen életű, boszorkány, ha erényes: boszorkány. Ha egy nő ritkán meggy templomba: boszorkány; ha igen gyakran eljár oda s illedelmesen viseli magát: boszorkány. Ha tanuak szözlittatik fel valaki s ott aggodalmasnak látszik — ez gyanus, épen ugy, ha bátran s biztosan lép fel. Ha valaki kísérletet tesz a tanúság vagy bevádálás elől menekülni, vagy épen rajtkapitak a menekülésen: el vele a kinpadra, s onnan a máglyára. Ha egy asszonynak veres vagy kancsal szemé van: boszorkánynak kell lennie; ha egy kutya vagy macska feltűnő ragaszkodással van valakihez — az boszorkány. — Leányok, kiknek anyjuk bevádoltottak, kétségkívül szintén boszorkányok. Tagadja valaki a boszorkányságot s a boszorkányperek jogosságát: fogjátok meg,

fogjátok meg rögtön, mert főboszorkánynak kell lennie. — Ha valaki sokatlan buzgalmat tanusít a feladásokban, maga is gyanus, mert a gyanut magáról másokra akarja háritani. Képzeltető, hogy a boszorkánytörvények ily tanai mellett, a bírák soha sem lehettek foglalatosság nélkül.“ (Scher: Culturgeschichte.)

Az eljárás már, melylyel a bevádoltak irányában felléptek, eléggé jellemző volt a per kimenetelére is. Nem volt itt semmi tekintet a vádokok valóságának megvizsgálására, vagy a vádlottak védelmezésére és lekiismeretes ítélethezárásra; csupán a vádlott bűnösége véteget tekintetbe.

A vádlottat először rövid, szinleges kihallgatásra vonták, melyen a bíró bizalmas, tréfiás modorra oly vallomásra akarta a vádlottat birni, melynélfogva azt hálóba kerithesse.

A legesalékonyabb kérdés az volt: hisze-e a vádlott a boszorkányperekben? Ha *nem*-mel felelt, mint boszorkány bizonyosan halálra ítéltetett; ha *igen*-nel felelt, ezzel azt árulta el, hogy bizonyosan mélyen be van a dologba avatva.

Erre azután börtönbe vetetett, mely rendszeren a föld alatt létezett s nedves, sötét volt, nyáron fojtó dögletes léggel telt, télen pedig oly hideg volt, hogy a szerencsétlen fogolynak sokszor kezei, lábai elfagytak.

(Folytatás következik.)

A növények élete nappal és éjjel.

Flóra gyermekei különös vonzalmi erővel hatnak a gondolkozó emberre.

A növény születésétől kezdve egész melet koráig, kiváltképen pedig mennyasszonyi virágéességében, a csodák egész világát mutatja.

Vegyük vizsgálat alá bár a legapróbb növénykét, s talán egész életünket és minden tanulmányunkat ráfordíthatnók anélkül, hogy minden csodáit föltedeztük volna.

Mennyi titkot rejt magában egy növény kifejlődése!

Egész kötetek telnének meg velük.

De tegyük föladatunkká a növény fejlődését csak egy irányban követni, a mennyiben ez *nap* és *éj idején* növekedik. Az olvasó tán meg lesz lepetve néhány tény által, és egész másképp fogja találni a dolgot, mint azt képzelné szokta.

Válaszunk vizsgálatunk tárgyává gyorsan fejlődő növényeket. Birunk ilyenekkel elég nagy számban nemcsak a kertben, hanem még ablakunk előtt is, és az utolsón persze sokkal kényelmesebb a vizsgálódás. Ily növények például a koma, a bab, a tök, kiváltképen ha az egy póznára fölhuzatik, — a goltota edényben tartva, a venyige stb.

Ha egy vagy több ily gyorsan fejlődő növényt pálczákon fölhuzatik, miután jó földre átültettük, akkor a növekedés már néhány óra múlva is szemlátomást észrevehető.

A vizsgálatra legalkalmasabb idő reggel napkeltekor, délen tizenkét óraker és naplenyugtakor. De tanácsos még két időpontot választani, mely délelöttre s délutánra esnek. Érdekes volna ugyan éjjelkor is vizsgálni a növényt, azonban kevesektől követhetnünk, hogy ezt az áldozatot hozzák, kiváltképen miután egy vizsgálás még nem elegendő, hanem többször kellene nézni a növény után, ha nagyobb pontossággal akarunk eljárni.

A megnevezett idökből meg kell jegyezni a póznán azon pontot, a melyig a növény jutott. A jegyzés tetszés szerint történhetik vagy egy kis bevágással, vagy egy körültekert czernával, vagy gombostűvel, rajzonnal,

krétával oda tett vonás által. Hogy a lehető legnagyobb pontosság eléréssék, a növényt ugy kell a póznához kötni, hogy felső végével ne váljék el a póznától, a mi gyakran történik; gyakrabbi, de nem nagyon erős odatámasztás szükségesletik.

Magából értetődik, hogy a vizsgálódást több héten át kell folytatni. Néhány kikerülhetlen hiány a vizsgálódásban elvész, ha ez csak több ideig folytatatik. A hánszor vizsgálunk, mindig mértéket vegyünk kezünkbe, a mely hűvelyk és vonalokra legyen osztva, hogy a növekedést minden idöszakban jól megmérhessük.

Hogy a minden idöszakban alkalmazott mérések, és ezekből kivilágoló eredmények fölött átnézetet nyerjünk, tanácsos följegyezni minden egyes vizsgálat mellett még a hőmérsékletet, a nedvesség fokát, a nap s a hold állását, és a levegő mineműségét is; mert mind e körülmények talán befolyással lehetnének a növekedésre, és így ezekre is ügyelni kell.

Ha ezen vizsgálódásoknál az éjt nem is vesszük tekintetbe, mégis megnyerjük az éjszakán át történt növekedésnek eredményeit áztal, hogy a növényt este naplenyugtakor és reggel napkeltekor szemléljük. A mint alább látandjuk, nem nagy következményű dolog, ha reggel negyed, vagy félórával elkésünk azon esetben, ha netán Morphus valamivel tovább tart bennünket lágy karjaiban.

És itt több évi vizsgálatim eredményeit csak általánosan fogom közölni, a mint azokat különféle gyorsan fejlődő növényeken tettem; de leszek oly bátor még néhány más észrevételre is figyelmeztetni az olvasót, melyek szintén érdekesek és mindenesetre megérdemlik, hogy szemmel tartssuk őket. Éj idején a növekedés legerősebbnek mutatkozott; napkeltekor és után valóságos megállapodás lépett be a növekedésben; dél felé ez ismét kissé észrevehetőbb lön, este felé folyton nagyobb lett, míg a mint már említök, éjjel a legmagas fokot érte el.

Mivel a növekedésben színet napkeltekor véteget észre, föltehetni, hogy az nem hirtelen, hanem épen csak egymásután követezett be, és valószínű is, hogy a növekedés már éjjel után lassubb kezd lenni. Ha ez igaz volna, akkor az éjjelt megelőző órára oly erős növekedés esnék, hogy ez egy nappali óráát két-, háromszorosan is fölülmulja.

A vizsgálódások ezen eredményei nem látszanak a közönséges véleménynyel megegyezni. Ezt gondolná az ember, hogy ellenkezőleg a növénynek nappal kellene erősebben nőni mint éjjel, minthogy nappal a növekedés minden föltételei nagyobb mértékben léteznek. Nem melegség s világosság-e azon tényezök, melyek a növény életét legjobban mozdítják elő? — Nem tárja ki a növény leveleit, nem nyitja ki a virágkelyheit épen akkor, midön a nap a magas égen elkezd futását? — Nem ugy látszik-e, mintha e módon tagjait új tevékenységre nyujtáná ki és felnyitná szeméit? — É nézet annál több valószínűséget nyer, ha az ember meggondolja, hogy a növény az éjen át az átom egy nemébe szenderül, melyből reggel fölébred, a mint látszik, új, erősbített tevékenységgel. Vagy csak átvitt meg-elözés lenne-e az ugynevezett *növényáalom*?

A növényáalom igazi tény, és a növény-élet buváraitól mint oly jelenség említtetik, mely nem átvitt értelemben veendő. A hol földünkön élet van, ott az álmod is föllejük, mint az ébrenlét árnyoldalát. Álom és ébrenlét a két sarka minden életnek, mely világrendi és földi befolyások alatt áll, a mely befolyások közt a nap és éj talán a legfontosabb. A hol álom van, ott élet is van, és a

növény életén most már nehezen kétkedhetik valaki.

A növény álma több jelenségben nyilatkozik, melyek az állati lények álmával a legnagyobb hasonlatosságot mutatják. Ha a legtöbb növény leveleit éjjel összehuzza és az ágakhoz támasztja, ugy, hogy az alsó oldal kívülre, a felső belülre jö, nem találunk-e ebben nagy hasonlatosságot azon helyzettel, melyben testünk tagjai, különösen kezeink és lábaink az álom alatt vannak? A virág nem a növény szemé-e, melyet napvilágnál kinyit? És ha e virágsem az éj homályával bezárodik, mert szépsége hiában fénylenék, nem találunk-e ebben is hasonlatosságot azzal, hogy mi is behunyjuk szemünket az álomban?

Az egyes növényi s állati szervezetek élete, mely az egyetem általános életéből származik, és csak általa tartatik fenn, tevékenységben áll; e tevékenység pedig mind az ébrenlét mind az álom alatt nyilvánul, csakhogy tényezői mind a két állapotban különböző erővel lépnek föl; sőt a növényeknek még két ellenkező tevékenységgel találkozunk, a mennyiben nappal élenyt, éjjel pedig szénsavat választanak el.

De a növény álma nemcsak a levelek s virágok közvetlen jelensége által hasonlít az állati lények álmához, hanem van még egy másik elterjedtebb tevékenység, melyet mind a két ország lényei, bámulatos módon közösen bírnak és mely épen az éji álomban erősen nyilvánul, mint a nappali ébrenlét alatt. E tevékenység, mely éjjel álomban tünik elő a növényeknél, a főnebb említett *gyorsabb növekedés*. Nem tapasztaljuk-e ezt az állatországban is? Nem nő-e a gyermek leginkább aránylag életének első szakában? És ezen első korszak nem-e azon idő, a mely alatt a gyermek legtöbbet alszik? A csecsemőtől nem vonjuk el az édes álmod, hanem gondoskodunk róla, hogy azt háborítatlanul és jó mértékben élvezhesse.

A fölsérdült és meglett ember minden kár nélkül sokat vonhat el álmából. Tekintjük arató embereinket, kik a hegyekből sík földrejönnek, és nemcsak itten, hanem mindjárt ezután otthon is megaratnak. Ezek éjjel előtti 11 óra előtt ritkán vetik magukat az álom karjaiba, és már reggeli három óra felé kibontakoznak belőlök. Hat hétnél tovább a legmegfeszítőbb munkát tessik legnagyobb sietséggel, égető forróságban, egyszerű életmód mellett. S még sem soványodnak meg, és más hatást nem is venni észre rajtuk, mint hogy arcuk, kezeik és testük többi fedetlen részei megbarnultak a nap égető sugaraitól. E mellett vidámak és jókedvűek, s este a kemény munka után vig dalokat énekelnek.

Ha azt kívánjuk, hogy fiatal házi állataink szépen és gyorsan nőjenek fel, csak meg kell nekik engedni a szükséges nyugalmat és az élesztő álmod, és ha a többi föltételeket is teljesítjük, meg leszünk elégedve az eredménynyel.

Sörénknek hosszabb mesterségek éjet készítenk azon czélból, hogy hamarább gyarapodják, és ebben nem esalatozunk.

Ha fontolóra vesszük azon időt, mely alatt a növények leggyorsabban növekedtek, néhány gyakorlati szabályra juthatnánk a növényekeli bánásmód tekintetében.

Az épen átültetett növénynek annál szükségesebb, mivel az áptlantálás által tengődésében nagy háborítatást szenvedett el. Mint-hogy tehát tudjuk, hogy a növények leginkább növekednek éjjel, azaz azon idöben, midön a napvilág hiánya miatt semmi élenyt, hanem csak szénsavat választanak el, ekképen az átültetett növényektől nappal meö kell vonni a világosságot és nekik lehető legtöbb árnyat és sötétséget adni, így a

mesterséges éjnek, edénynyi befödéseknél, egy időre legjobb eredménye lesz.

Elég gyakran szenvednek a növények nagyon erős és forró napvilág alatt, és a levelek s ágak petyhüden hajlanak; az élely és víz elválasztása alkalmasint sokkal nagyobb mértékben történik semhogy e két anyag a gyökerek által pótolhatóak. Ha e hervadó növényeket árny és sötétségbe állítjuk, azonnal fölélednek ismét, minthogy a kiválasztási folyamat most megfordítva történik. — A merő árny is már úgy hat a növényre mint az éjjeli sötétség. Ha a növény nagyon sokáig marad árnyban vagy sötétségben, növekedése *tulságos gyors* leand, és hajtásai gyengék lesznek. Ki ne bámulta volna meg a burgonya hosszú sarjait, ha az talán egész nyáron át a pinczébe feküdt?

Oly fák és bokrok, melyek úgy állnak, hogy a nap kevésbé süt rájuk, többnyire magasabbra nőnek, anélkül, hogy igen kiterjednének.

Hogy a holdvilág a növény fejlődését előmozdítja-e avagy hátráltatja, vagy pedig minden befolyás nélkül marad-e rá, e fölött bizonyost még nem tudunk.

Hogy reggel napkeltekor és után tökéletes megállapodás lép be a növekedésben, ennek nem csekély oka lehet a hőmérsék alábbszállása, mely éppen ezen időben közönségesen leginkább kihül; de még egészen más okot is találhatnánk közvetkező észlelés által.

Ha a növény nappal kevésbé nő mint éjjel, ebből még nem következtethetünk, hogy emiatt tevékenysége is csekélyebb legyen nappal mint éjjel; reggel a növény leveleit ismét a kelendő helyezi, és szemét, a virágot kinyitja az új világosság előtt; tehát új tevékenységre készül a napvilág befolyása alatt. Nappali tevékenysége kiválóan abban áll, hogy a gyökerek által fölvetett nyers nedvet képződendvé átváltoztatja, mely átváltozás a leveleknek a levegővel való közlekedése folytán történik. A növény szénásvat szív be, míg élelyt és vizet választ ki. Ezáltal a növény, fejlődését nappal lát-

szik előkészíteni és bevezetni, akkor dolgozik azon anyagon, mely nagyobbítására, kiváltképen pedig hosszabbítására szolgáljon; e növekedési folyamat pedig, ha nappal veszi is kezdetét, mégis éjjel éri el legnagyobb fokát. Reggel valószínűleg már föl van emésztve egészen a nappal képezett anyag, eszerint akkor természetesen a növény fejlődése lassabb lesz; de a délelőtti órák világosságában s melegségében ismét új anyagszer képezetik, s azért már a délelőtti vége felé a növekedés mintegy újlag kezdődik, miután már egy kis új képződés készített.

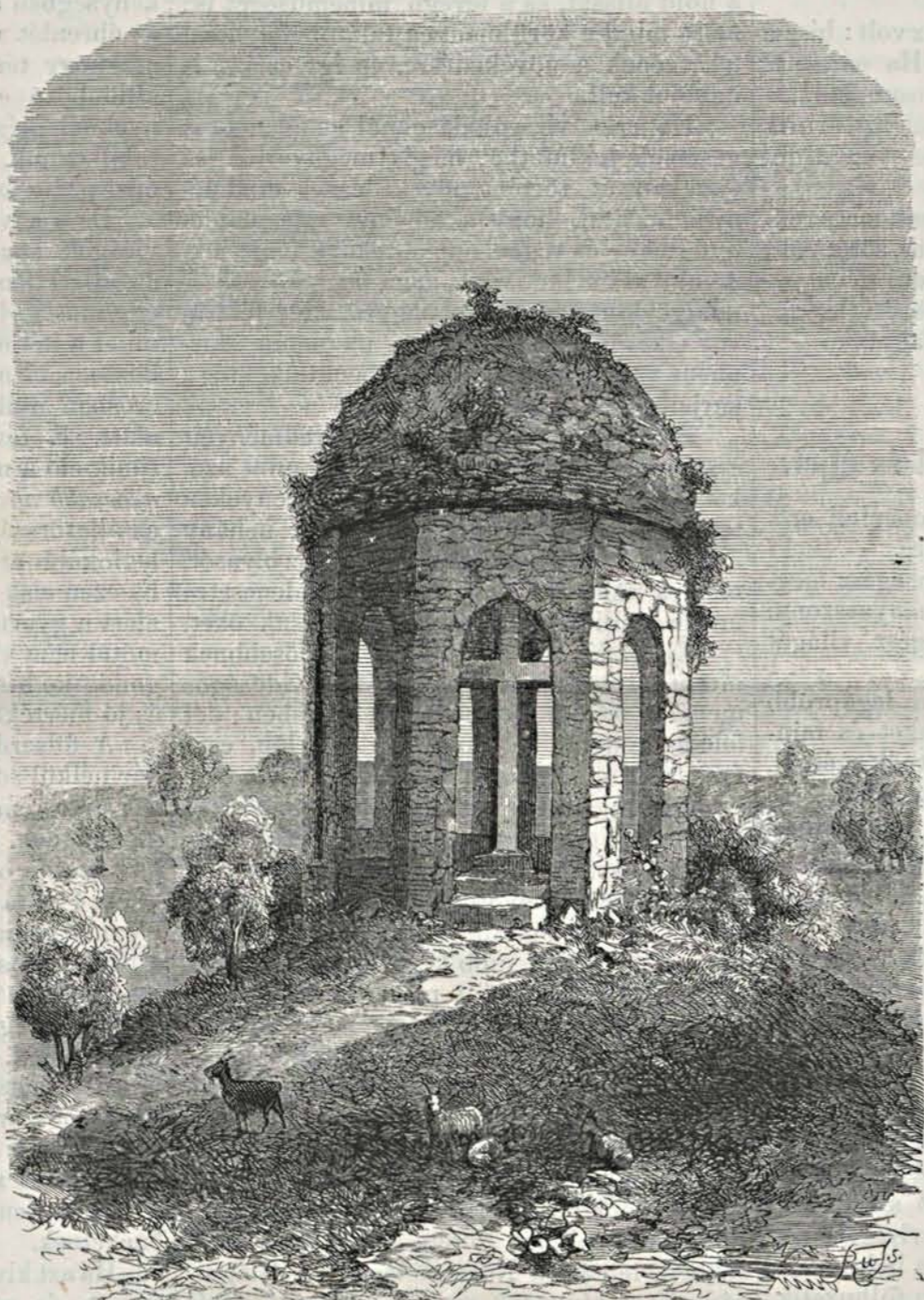
Talán ebből lenne magyarázható némely növény nedvének különböző íze és szaga bizonyos napközökben, különösen reggel és este. — Mit mond végre a földművelő ember azon nézethez, hogy a növények még éjjel is, és kiváltképen akkor nőnek? — Hogy előtte

a növény éjjeli fejlődése nem ismeretlen, már abból is kiderül, hogy sokat tart meleg éjszakákra, és a növény megérésének kezdetén azt véli, hogy most az érlelés éjjel nappal foly, miáltal a földművelő ember azt akarja kifejezni, hogy a növény még éjjel is tevékeny, mely tevékenység alatt nem ért egyebet, mint a növekedést. Dr. E-r.

Mihály vajda siremléke a kalugeri mezőn.

(Oláhországban.)

Gyurgyevo és Bukarest között a gazdag termékenységu havasalföldi sík gyepek közötti országuton haladva, a tájék egyformasága nyomasztólag hat az idegenre; mert

Mihály oláh vajda siremléke a kalugeri mezőn.

egészen más ez, mint hazánk alföldjének benyomása; csendes ott minden, valóságos pusztaság, az emberi lakok elhagyott árvasága s azok a silányul ruházott fedetlen fejű lakosok s szurtos gyermekeik lehangolólag hatnak az emberre. Nincs itt tiszta lak, mint nálunk a szegényebbeknél is; alig van közép osztály, mely nálunk oly szépen fejlődött, nincs ott más, csak *ur* és *koldus!* —

Történeti emlékekben szegény az egész ország; ilyesmire igen gyéren akadhatunk. A fennebb említett kalugeri mezősegen az országot mentén láttam egy emelkedett helyet, hol Mihály vajda siremléke áll, mint az rajzunkon is látható. Ezen, az akkori idők szelleme szerint is kegyetlen embert, ki 1594-től fogva 1601-ig, midőn Bástá lefejeztette, Erdélyben annyit pusztított, csak hogy hazáját nagygyá és hatalmassá tehesse, —

a románok most is a tisztelet egy nemével emlegetik, — ennek emleket emleket, hanem melyik évben? — azt elfelejtették feljegyezni. Az egész emlék egy rendes szegletes, nyitott épület, magas ivekkel, melynek belsejében óriási kőkereszt jelöli a románok örömmel emlegetett hőst. — Ezemlék is elhagyatva, pusztulófélben áll jelenleg; födele rég elenyészett, gyepes boltozata enyhét ad a kereszt előtt imádkozóknak, míg a domb oldalait a néhány rajtok levő bokor végett, megegy kecskék látogatják meg. Luppa Péter.

A szent-gotthárdhegyi út.

Századunk egyik legvakmerőbb s így legbámulatosabb óriási műve az elemek ellen azon országot, mely a Sz.-Gotthárdhegyen keresztül Sveiczot Olaszországgal összeköti. E kolosszális mű kezdeményezője, mint tudva van, Bonaparte konzul volt, ki itt, mint egy második Hannibal, hadseregét vezette keresztül. Ez út a Közép-Alpeseken át, 1833-ban volt befejezve egészen, s méltán bámulatos, mert nyáron elég kényelmesen utazhatni az ösvilágban képződött sziklacsúcsok között, hol ezelőtt csak a kőszáli zergék tették vakmerő szökéseiket.

A hidak, a szédítő mélységben alázhanó hegyi patakok fölött, csodához hasonlók; az út szélén pedig ötven óriási fal védi az utast a hógörgetegek bizonyos temetője ellen.

Nyáron a világ minden népéből vannak itt keresztutazók, s egy-egy pihe-nő tanyán, a különféle nemzetbeli vendégek nyelvzavara, Babel tornyának építésére emlékeztet. De már szeptember közepén elnémul az utasok zaja, s egyes gyalog vándoron, postakocsin vagy nyáron kívül mást alig láthat a szem. A hegyre köd ereszkedik, lassan-lassan lejjebb száll a hó, s a szekereni közlekedés nem ritkán még október elején meg van szüntetve. Az utat gyakran 10 lábnyi magas hó borítja el, mely télen át még egyszer oly vastagságra nő, noha arra fogadott emberek, többnyire munkaedzett olaszok, folytonos lapátolásával és söprésével foglalkoznak. Ilyenkor szánkákon történik a közlekedés. A csikorgó hideg ellen a postakocsik jól beburkolva, csak nevetik a vendégutasokat, kiknek vörös orra, — amint mondani szokták, — messze bevilágítja a hósvatagot.

A jelen év kezdetén a szokatlanul nagy hóesés, az omló lavinák, az utat majdnem hozzáférhetlenné tették, s kettőzött munkakerő is alig tudta fenntartani a közlekedést. Nem utazott keresztül mási, csak a kit sorsa kényszerített rá. Ezek között volt a mult februárban két hamburgi kereskedő is. Egyik az oldala mellett tátongó mélységet látva, annyira meborzadt, hogy fogadást tett: ha szerencsésen leér, 400 frankot oszt ki a szegények között. A másik pedig 50,000

frankért sem akart ezen az uton utazni vissza. Mindketten Genuába mentek s tengeren eveztek Hamburgba. **

A csillagoknak is vannak lakói.

Mit eddig csak homályosan találgattak a sejtelen: hogy más égitesteken is van élet, — bebizonyulni látszik. Mit az ember-ész tisztán kifürkészni nem volt képes, ahhoz mintha maga a természet nyújtott volna kétségtelen adatokat. Egy új Kolombusról beszélnek, ki egy föld felletti más világot fedezett föl.

Jamaika szigetén, mult év aug. 10-kén este, 11 és fél órakor egy sötét csillagdarab esett le, mely élőlényektől lakott planeta létezéséről tanuskodik. Hogy ez nem mese, arról a sziget 19 lakója, mint szemtanú tesz bizonyosságot. Történetesen e szemtanúk közt volt dr. Hopkins angol tudós is, a kingtowni tudományos-társaság tagja, kinek emlékirata e tüneményt mély fejtegetéssel ismerteti.

Hopkins, többek társaságában éppen visszatérőben volt Port-Royal felé, midőn egy pompás meteor tünt szemébe, előbb vörös, azután ragyogó fehérszínben. Nagysága a hold kétharmadát közelítette meg. Alig nyolcz másodperc múlva, ötven láb távolban egy hatalmas indigófa ágai recsegetek, azután súlyos test zuhanása s erős csattanás hallatszott. — Hopkins, társaival oda sietett, s az indigót forgácsokba törve, s tövénél a földbe mélyedt sötét testet találtak, melynek melegségét ujjai nem állották ki.

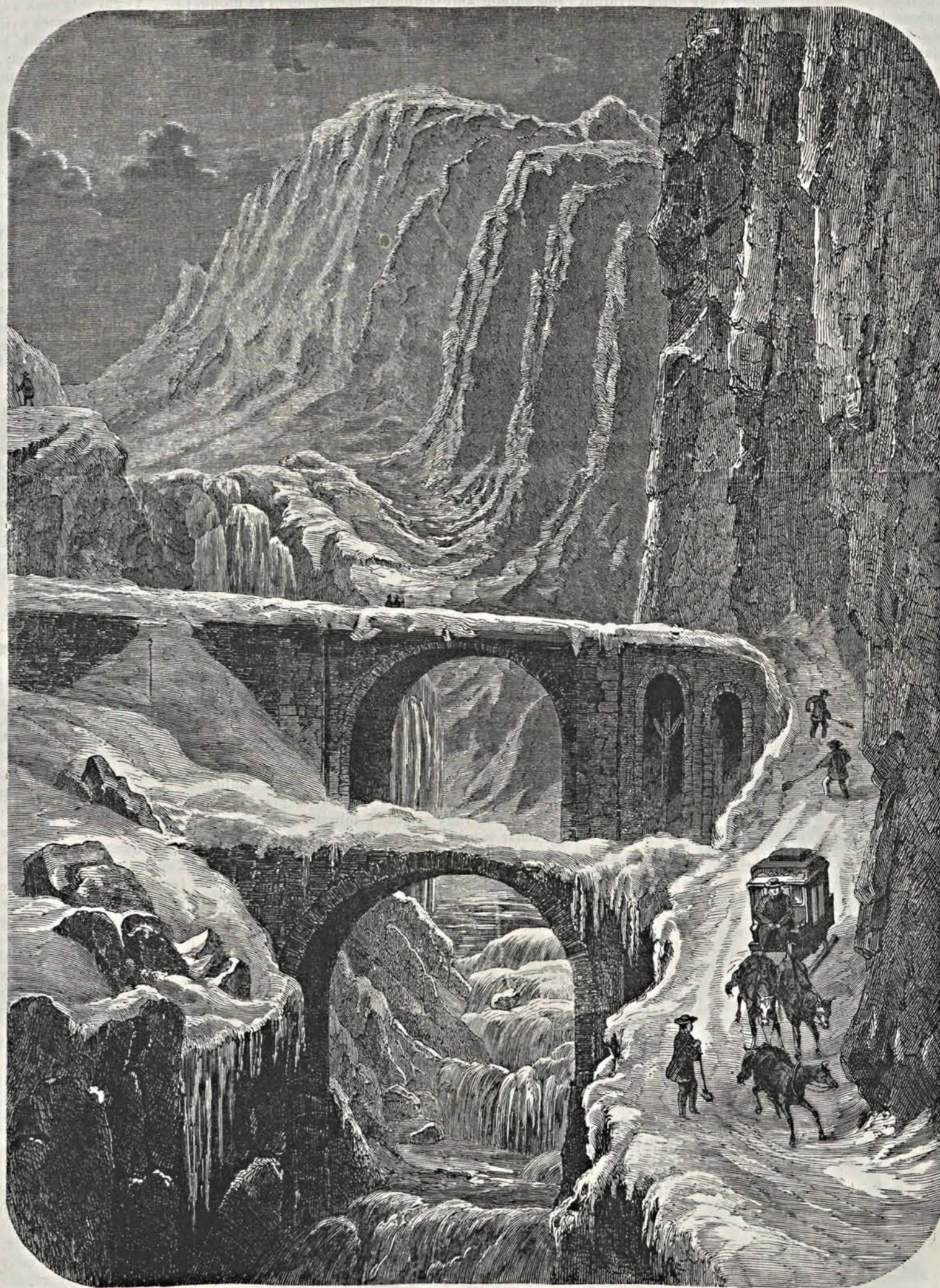
Másnap értelmes munkásokkal siettek a hely színe. A harmadfél lábnyira befordított, 6000 font nehézségű követ csak délre áshatták ki. — Körülmé 15 apróbb darabot találtak, melyek róla, az indigóházhoz csapódásakor pattantak le. Gondosan vették ve gy tani vizsgálat alá, s anyagában sok szenet és földgyantát találtak, ami bizonyítja, hogy azon csillag, melynek e lebkő egyik paránya volt, növényzetnek kell lenni.

De ami csodálatosabb, e kőnek két lapja, határozottan a mesterség nyomait mutatja. — Az egyik kőragaszszal van bevonva, de a mely a mi legerősebb kőragaszunknál is sokkal tökéletesebb. Továbbá e lap szabályosan vésett vá-

lyu-töredéket képez; valami csatornának kellett lennie. Tehát egy épületdarab jutott hozzánk tulvilági építőktől, kik az értelem, tudomány s művészet bizonyos fokán állanak.

A kő másik lapján szabálytalan karcolatok látszóttak, de amint a követ szeszszel ét átszürt vízzel megmosták, egy kép tárult a bámuló szem elé, egy földöntúli tájkép rajza. Fölül, közepe táján, a napot lehet fölismerni; kerek, és sugarakat

alak látható, az arányosság kellő megtartásával. Ágyuhoz hasonló, midőn az 4 körökére van illesztve. Hosszaságuk félakkora, mint az alagok nyílásai. — A háttér fölismérhetőbb, tágas szinkört mutat, s itt-ott még lépcsőket is lehet észrevenni. A távolban az előbbi háromhoz hasonló 7 alak látszik, mintha nagy sebességgel görögének, mert nyomukban porfelleg támad. — Az előtérben két csodálatos ül egymással szemben, mely az eddigi-

„Ördög hídja“ a szent-gotthárdhegyi uton, télen.

lővel. Ez az egyetlen tárgy, mely a tulvilági képen a földi tárgyakkal közös. A háttérben kissé dombos terület, növényzet-félével fedve, de nem vehető ki tisztán, mert a kőnek ezen része össze van rongálva. Balra, az előtérben, egy sor ház, vagy inkább alakok kapui látszanak. A távlat igen pontos s így tisztán kivehető, hogy e kapuk egyenes sorban vannak, s nyílásuk félkör alakú. Három nyílás előtt, három különös, de egynemű

től első pillanatra különböző; de szorosabb vizsgálat után, ezekhez hasonlóknak bizonyul be. Az ágyu, mely tulajdonképen testök derekát képezheté, fölfelé van irányozva. Kerek helyett csak négy végtag látható, melyek közül kettőn ülnek, a két fölsővel pedig hadonáznak, mintha verekednének. Ugy látszik, hogy a mindenség legtávolabb zugában is van egyenetlenség és viszály, a hol csak két élő teremtetés létezik.

Fáy-alapítvány. A pesti takarékpénztár, mely Fáy András indítványára jött létre s első volt Magyarországon, — legközelebbi közgyűlésén 20,000 fős alapítványi tételét határozta el, a mely, hála kifejezésül, Fáy András nevét viselje. Ez összeghez a takarékpénztári tiszta haszonnak 20%, s e tőkének 5% kamatai hozzá csatoltatnak, s a takarékpénztár minden más vagyonától külön fogják kezelni. Ez alapító kamatai, — szépirodalmi és szépművészeti munkák egyedüli kivételével, — magyar nyelven írt oly szaktudományos munkák jutalmazására fordítandók, melyek az illető szaktudomány európai szívonál fölfele, a hazai tudományosságának hasznos szolgálatot tesznek; vagy oly hazai fölfedezések és találmányokat jutalmaznak meg belőle, melyek a szaktudományok valamelyik ágában a külföld figyelmét is magukra vonják. Csak abszolút becsü munkák, találmányok és fölfedezések nyerhetik meg a jutalmat. A munka a szerző tulajdona marad. A jutalom 3000 ftól sem több, sem kevesebb nem lehet, s fel nem osztható. Az alapítványi tőke kamatainak időközli kamatai: az alapítókének 20,000 ftig leendő kiegészítéseig annak javára, azután pedig a pályázat s bírálat költségei fedezésére fordítottak. A pályakérdést a takarékpénztár választmánya tűzi ki, a megbírást és a jutalom odaítélésének joga a m. t. akadémiára ruháztatik. Míg a 20,000 ftnyi alapító kiegészítése nem lesz, a jutalom ki nem adatik; de addig a jótékony s közhasznú cselekedeteket ösztönző minden harmadik évben 1500 ftot ilyenmű jutalmazásokra fordítanak. Az első 1500 forintos jutalom 1866-ban lesz kifizetve.

Botrányos kísérlet. A napokban egy orvos és egy gyógyszerész a szomszédoktól Hód-Mező-Vásárhelyre rándulva, az ott működő társulatból két ifjú színésznőt hívtak meg vacsorára a „Sas-“ hoz czimzett vendéglőbe. Kábitó borokkal és csábitó szóval akartak a két leányt behálózni, de miután így czélt nem érthettek, erőszakhoz folyamodtak. Azonban a merénynek szomorú következménye lett. Az egyik leány, kit eddig is feddhetetlen erénynek ismert mindenki, hogy üldözött elöl menekülhessen, kinyugt az emelet ablakán, s annyira összetörte magát, hogy felgyógyulásához kevés a remény. — E heves vérű ur embereket nem árt egy kissé hüvös helyre tenni. Ellenök a bünvádi vizsgálat már folyamatban van.

Nagyjelkü jutalmazás. Győrött nem rég egy szegény napszamos egy nyaklánczsal ellátott 150 ftot érő arany-órát talált, melyet sietett a városi kapitányságnak átadni. — A vesztett jószágának vagyonos tulajdonosa felalátlatván, ez a találmán jutalmul két forintot adott, s midőn a kapitány ennek csekélységére figyelmeztette, a találmán lakására rendelé, hol a gazdag jutalmat még 10 krral azon ígéret mellett toldotta meg, hogy majd az újságban is megdicseri.

Magyarország tiszti névtára megjelent. Teljes honosnaggy iven magában foglalja a magyar koronaország területén fennálló hatóságokat; a működő hivatalnokok teljes névjegyzékét, tudományos, tan, irodalmi, művészeti és kereskedelmi intézeteket stb. stb. A munka füvéze Lauffer és Stolpnál 2 ft. 40 kr. o. é. kapható.

Elfogott magyarok. Krakói tudósítás szerint, Rzeszowból négy elfogott magyart szállítottak oda, kik titkos toborzással s utlevél hamisítással vannak vádolva.

Görgey Arthur ki eddig, mint tudva van, Klagenfurtba volt internálva, egy bécsi lap szerint folyamodott, hogy lakása helyét ezután szabadon választhassa.

A „Kerti Gazdaság“ című szaklap, mint már említettük, csakugyan megszűnik, hogy a nemskára megjelenő „Magyar Kertész-“nek helyet adjon. E lapot, mint mondják, b. Podmaniczky L. fogja szerkeszteni.

Nemzeti színház.

Péntek, apr. 17. „Egy szegény ifjú története“ Színmű 5 felv. Franciaából fordította Feleki és Hegedűs.

Szombat, apr. 18. „A zsidónő.“ Opera 5 felv. Zeneje Halevytől. Egyike volt a legelvezetesebb estéknek. Eleazár szerepében Barrach másodszer lépett föl, s bebizonyította, hogy e tenor-szűk világban nemzeti színházunknál a hős-tenor szerepekre használható tag lenne. Reclat Voggenhuber Vilma adta azon szorgalommal és szabotossággal, melyet tőle már megszoktunk. Ez estén azonban egy kis szerencsétlenség környékezte, amennyiben egyik oldallámpától fátyla meggyuladt, de hamar eloltatván, további baj nem történt.

Vasárnap, apr. 19. „Farsangi kalandok.“ Vig. ballet 3 szakaszban. Couqui Claudina ittléte alatt ezuttal ötödösör aratta a tapsokat.

Hétfő, apr. 20. Ugyanaz.

Kedd, apr. 21. „A házasság rokkantjai.“ Vig. Szerda, apr. 22. Couqui Claudina utolsó föl-leptéül: „Farsangi kalandok.“ Ballet 3 felv.

Csütörtök, apr. 23. „Nyolczadik pont.“ Vig. 1 felv. és „A szegény marquis.“ 2 felv.

Budai népszínház.

Apr. 17. „A két huszár.“ Énekes bohózat 3 felv.

Apr. 18. „Choufleuri ur otthon less.“ Vig. operette 1 felv. Offenbachtól. Franciaából fordította Tarnay Pál. Hangszerelte Jakobi F. Ezt megelőzte „A dajka“ 1 felv. Operette. Végül ismét egy új cancanánczot hoztak színpadra.

Apr. 19. és 20. „Dunánan apó és fia utazása.“ Operette Offenbachtól, 3 felvonásban. Ugyalátszik, mintha a cancan is vesztené vonzerejét. Legalább ezuttal a jelenlét cancanüdünczöket könnyen meg lehetett volna olvasni.

Apr. 21. „Bánk bán.“ Szomorujáték, 5 felv. Katonától. Melinda szerepében B. Apraxin Julia lépett föl.

Apr. 22. „II. Rákóczy Ferencz fogsága.“ Történeti dráma 5 felv. Szigligetitől. Zrinyi Ilona szerepében B. Apraxin Julia tartotta bucsuelőadását, ki most hosszabb időre Párisba utazik. Az előadás jövedelme a színpadi kellekek beruházására volt szánva. Ugyanez estén a közönség, rég nem látott kedvenczét, Szépnét, hosszan tartó tapsokkal fogadta.

Apr. 23. „Önvád térít.“ Eredeti dráma 4 felv. Először. Irta B. Apraxin Julia.

Szerkesztői mondanivaló.

6554. Pest. B. E. A történelmi adatok becsek, s mielőbb kiadhatni reméljük. A föltétel magától értet.

6555. **Miről daloljon most a költő?** Mind eszme, mind forma tekintetében figyelmet érdemel. Egy nagy baj van: az, hogy nem állja ki azon próbát, melyre most minden mának szüksége van: hogy veszedelem nélkül hagyja el a sajtót.

6556. **Orosz-haza, apr. 11.** Mint sorosan vett alkalmi mű nem e lapok körébe tartozik.

6557. **Repkény.** Jóni fog, az előbbivel együtt. A multkorai változás fontos okoknál fogva történt.

6558. **Pest. B. G.** A dolgozat lapunk igényeinek teljesen megfelel.

6559. **Esztár. M. L.** Az egyik okmány, ön kívánata szerint, annak idejében átadtuk az akadémiáknak, s nem tudjuk, mi az oka, hogy ez nyilván megemlítve nem lön. Valószínűleg nines ott szokásban az egyes adományok kihirdetése. A másik okmány közlésére még mindig nem jutott tér és alkalom. Közélebb visszaszolgáltattuk.

6560. **Liptó-Sz. Miklós.** Sz. I. Gy. Az ajánlatot meg fogjuk tenni, de nem hisszük, hogy amaz intézetnek ama régiség megvásárlására kellő pénze legyen most. Eddig még mindig adományok utján gyarapodott — A kívánt számok elküldettek.

6561. **Pozsony. M. K.** Kénytelenek vagyunk ön megjegyzéséi ellenében ama könyv védelmére lépni. Ha csakugyan ki volt hirdetve, hogy Potófi „Vegyes művei“ között mindazon dolgozatai meg fognak jelenni, melyek összes költeményei kiadásában nem találhatók: ezt bizonyosan

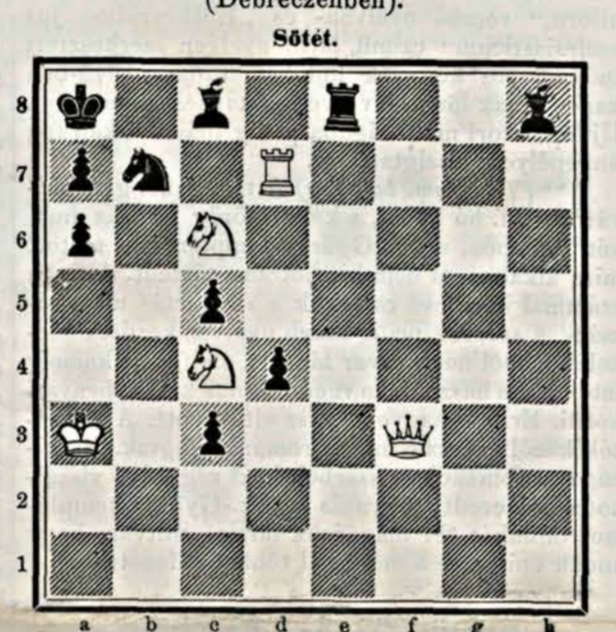
leginkább prózai műveire kellett érteni, s versei között azokra, melyek a jelen viszonyok között megjelenhetnek. Biztosítjuk önt, hogy az ön által beküldött három költemény nem tartozik ezen kategóriába. Sőt azt is elhíheti ön, hogy ezeken kívül még nagyszámú vannak oly versei, melyek hajdan elsősorú megjelenést várnak, de most napvilágot nem láthatnak. Ha ezt tekintetbe veszi ön, nem fogja a „felszólalás“ kiadását kívánni. — Petőfi magánleveleiből is sok van még egyesek birtokában, melyeket kiadni nem lehetett, azon okból, mivel a levelek birtokosai azokat igen méltányolni való személyes viszonyoknál fogva most meg kiadásra alkalmosoknak nem találják. — Ön részvétét besztjük s a küldeményt adandó alkalommal fel fogjuk használni.

6562. **Pest. F. M.** Hosszasan akartunk válaszolni a több tekintetben figyelmet érdemlő sorokra, de az időből kifogyván, most úgy találok, hogy két szál szivar között igen hamar és szépen el lehetne intézni a dolgot. Ha ön is úgy akarja, igen hamar meg lesz találva res az alkalom.

6563. **Nem adható művek.** A Záchok. — Ablakomba szállt egy kis madár. Tőle örök búcsut veszek. Szeress engem! (Azt írja: „mond meg nékem szerencsét há? — Bizony ha így szeresz, elmehez.) — Falun. (Sajnáljuk, hogy az egész nem áll összhangzásban egyes sikerült részletekkel.) — Pusztavár. Népdal. — Bordal. Budizás stb. (Kellemlen rimkalapálás.) — Atyám sirjánál. — Itthon. — Haggód. Zsoltca.

SAKKJÁTEK.

174-ik számú feladvány. — Zagyva Imrétől (Debreczenben).

Világos indul, s 3-ik lépést matot mond.

A 169-dik számú feladvány megfejtése.

Világos. 1) Fa 2 - b 1 c 4 - e 3 A) 2) Ve 2 - e 4 † H f 6 - e 4: 3) F b 1 - a 2 †

Sötét. 1) H h 7 - lép 2) F b 7 - c 6: tetszés szerint. 3) V - vagy F - †

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. — Vácson: Niczky Pál. — Kun-Szent-Miklósban: Bankos K. Kis-Kürtősen: Csémiczky Károly — Parabutyban: Rothfeld József. — Egerben: Tilkovszky F. — Bőcsön: Kispál Ábris. — Felső-Penczen: Endrődy Géza. — Vácson: Niczky Pál. — Pécselt: Ritkay János. — Kővágó-Órson: Gold S.

Rövid értesítések. Kővágó-Ór. G. S. Becses küldeményét vettük, s a mit lehet, örömmel használjuk fel. — Debreczen: Z. I. Minél több ehhez hasonlót! — Debreczen: Sp. F. Igaza van önnök, midőn állítja, hogy Novotny pályadíjat nyert 168. feladványában Világos a második lépésben H a 8 - c 6, vagy V d 5 - e 5 lépéseket tetszés szerint választhatja, s így e feladvány nem tiszta. Tábten küldték ezt be hozzánk megfejtve hasonló módon. Ujabb bizonyosága ez a londoni pályabírák hanyagságának. Várjuk a tornáról szóló könyvet, hogy annak eredményéről bővebben szólhassunk, de nagyon lassan készül. Ugy lát-szik, a londoni sakk-választmány nem sokat törődik Európa figyelmével, melyet a mult évben fölblesztett és eszerben hagyott. — Gy. Fehérúr: H. L. Az első táblán matot iszünk 33) B e 2 - e 8 † lépéssel. A második táblán Sötét 25-ik lépése F d 8 - h 4: —

TARTALOM.

Hartleben K. Adolf (arckép). Sz. — Népdalok. Közli Telepi Gyula. — A kinnad alkalmazása, különösen a borsorkány-perekben. — A növények élete nappal és éjjel. — Dr. E-r. — Mihály vajda sírleleke a kalugyeri mezőn (képpel). Lappa Péter. — A szent-gotthardhegyi ut (képpel). — A csillagoknak is vannak lakói. — A harangokról (ábrákkal). K. M. — Egyveleg. — Tárház: Egyház és iskola. — Közintézetek, egyletek. — Közlekedés. — Bal-esetek, elemi csapások. — Mi újság? — Nemzeti színházi napló. — Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti napár.

Melléklet: Egy fél iv hirdetések.

Felolós szerkesztő Pákh Albert (lak. magyar-utca 1. sz. a.)

Előfizetési föltételek 1863-ik évre:

a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt, postán küldve vagy Buda-Pesten házhoz hordva: Fél évre (január—június) 5 ft.
 Egész évre (január—december) 10 ft.
 Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre (január—december) 6 ft.
 Fél évre (január—június) 3 ft.
 Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre (január—december) 6 ft.
 Fél évre (január—június) 3 ft.

Régi magyarok régi arcképei.

V. Kéry János.

A magyar történelem lapjait olvasgatva, semmi sem hat kedélyünkre oly nyomasztólag, mint midőn az annyiszor megújuló párt-harcok rajzait szemléljük. Hányszor küzdött a magyar saját vére ellen, mely öldöklő tusák folytak az ellenkező pártok hívei között! S ha mindig a hon és nemzet érdeke forgott volna szobában, még inkább megnyugodnánk a sors végzéseiben; de elszomorítja a régi kor vizsgálóját annak látása, hogy mily gyakran lépett a közügy és meggyőződés helyére az önérdék és az emberi gyarló szenvedélyek.

Ez utóbbiak szinhele volt nagy részben azon korszak is, melynek embereit régi képeinkben ismertetjük.

Ezen korban élt Ipolykéri Kéry János is, mai ismertetésünk tárgya. Az ország darabokra volt szaggatva, élesen ki-fejlett pártok állottak egymás ellenében. Válságos idő, melyben nehéz az élet, próbákora van állítva a jellem.

A Kéry-család, mint tudjuk, hontmegyei eredetű, nevé az e megyében fekvő Ipolykértől veszi. Régebbi okiratokban e nevet így is olvassuk: *Cheri*. János, kiról szólunk, Kéry Ferencznek, Hontmegye alispánjának fia volt, s János néven első a családban. Ugy találjuk a régi okmányokban, hogy már 1619-ben Zólyommegyétől küldött országgyűlési követ volt s Eszterházy Miklós által megbizva, ennek dolgaiban járt el.

Katona írja, hogy „midőn 1626-ban Bethlen Gábor emberei Palánkhöz érkeztek, ott akarván megvárni a conjunctiót a törökkel, akkor a palatinustól (Eszterházytól) követ érkezék, Kéry János nevű uri ember, a békekéségnek tractájára; ki midőn tractálna, jöve hír a csatáról, hogy hátán hozná az ellenséget“ stb. — A nádor követét a fejedelem (Bethlen) ily szókkal bocsátá el: „mivel

urad, mint mediator pacis tégedet ily szines követséggel tractára bocsátott, másfelől azalatt ellenségetem reám hozta, azt érdemlenéd, elütném fejedet, de hogy megismerjed mind te keresztény fejedelmi indulatomat, mind az urad megtudja, hogy reményesége szerint való csalárdságával nem használ, és készebben talál, mintsem gondolta, azért

urad, mint mediator pacis tégedet ily szines követséggel tractára bocsátott, másfelől azalatt ellenségetem reám hozta, azt érdemlenéd, elütném fejedet, de hogy megismerjed mind te keresztény fejedelmi indulatomat, mind az urad megtudja, hogy reményesége szerint való csalárdságával nem használ, és készebben talál, mintsem gondolta, azért

urad, mint mediator pacis tégedet ily szines követséggel tractára bocsátott, másfelől azalatt ellenségetem reám hozta, azt érdemlenéd, elütném fejedet, de hogy megismerjed mind te keresztény fejedelmi indulatomat, mind az urad megtudja, hogy reményesége szerint való csalárdságával nem használ, és készebben talál, mintsem gondolta, azért

KÉRY JÁNOS.

ezuttal menj el, s mondd meg, elvárom uradat, a vele levőkkel, Istenre bízom a szerencsének kimenetelét.“ — Ezzel Kéry sértetlenül távozott Bethlen táborából. Ugyanezen évben még egyszer járt Bethlennél a nádor megbizásából, „kinek noha a fejedelem nem hiszen vala ugyan,

mindazonáltal tettette a békekéség tractájához való hajlandóságát.“ Azt is írják, hogy valahányszor Kéry a követséget elvégezte, „Bethlen mindig magyarokkal kísértette ellensége táborához vissza.“

1629-ben is Eszterházy nádor követe volt Bethlen Gáborhoz, hihetőleg azon ké-születek ügyében, melyeket Bethlen végső éveiben Lengyelországellen tett.

Horváth Mihály „Magyarország történelmében“ olvassuk e tárgyról, hogy midőn azon hír szárnyalt, hogy Bethlen Moldvát és Havasalföldet Erdélyhez kapcsoltatni, s magát dák királyllyá neveztetni törekedik a portánál, különösen pedig, hogy Lengyelországot, sógorával Gusztáv Adolf svéd királylyal szövetkeve, megtámadni s magát ott királylyá koronázni szándékozik; — ezen időben Eszterházy nádor, hogy Bethlen szándékát bővebben kikémleltesse, a király megegyeztetével, 1629 tavaszán ismét „Kéry János gyarmati kapitányt“ küldé a fejedelemhez, szinleg, vele a még mindig függőben maradt hódoltsági ügyről értekezni. Kéry az algyógyi fűrűdkben súlyos betegségben találta a fejedelemet, ki sejtővén a követ küldetésének okát, ön maga hozá szóba a különféle híreket, melyek ellenséges szándékairól szárnyalának, s eskü-dözve, átkozódva bizonyítgatá a követ előtt, hogy azok valótlanok. A svéd követ épen Kéry ott léte alatt érkezett a fejedelemhez. Ennek jelenlétét nem titkolhatván, még Kéry ott idő-zése alatt követet küldé Bethlen, Ferdinánd királyhoz, közölvén

vele a svéd király üzenetének némely pont-jait. A hazatérő Kéry által pedig megírta a nádornak, hogy a svéd király követségét küzlé a császárral stb.

1635-ben még mint gyarmati kapitányt találjuk; 1642-ben emeltett bárói rangra; 1643-ból ismét egy követségéről emléke-

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholikus és Protestáns naptár		Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára		Nap		Hold	
	K	P		kél	delel	nyug.	kél	delel	nyug.
Hó- és hetinap									
Katholikus és Protestáns naptár									
Görög-orosz naptár									
Izraeliták naptára									
Nap									
Hold									
26	Vasar.	D 3 Jubilate	D Jubilate	14 F 2 Miser.	7	6. p.	6. p.	6. p.	6. p.
27	Hétfő	Peregrin hitv.	Anasztáz	15 Aristar	8	4 54 57 46 7	2 11 23 6 36	1 11	
28	Kedd	Vital, Valeria v.	Váli	16 Agapia	9	4 51 57 26 7	5 1 31 8 4	2 2	
29	Szerda	Antalka szüz	Antalka	17 Simeon	10 3. Perek	4 50 57 17 7	7 2 38 8 48	2 25	
30	Csütört.	Szén. Katal. sz.	Eutróp.	18 János remet.	11	4 48 57 9 7	8 3 47 9 37	2 48	
1	Péntek	Fülöp és Jakab	Fülöp és Jak.	19 János	12	4 46 57 9 7	9 4 59 10 24	3 13	
2	Szomb.	Zsigmond Ath.	Zsigmond	20 Theodorus	13 32. Sabb	4 45 56 58	7 11 6 13	11 17	3 40
Holdnegyed: ☾ Első negyed 26-án, 5 óra 24 percz reggel.									

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4-ik szám alatt Pesten 1863.